

НЕМАТЕРІАЛЬНІ АКТИВИ: ЕКОНОМІЧНИЙ ТА ЮРИДИЧНИЙ АСПЕКТ

Однією із найвагоміших та найважливіших складових діяльності будь – якого суб'єкта господарювання є необоротні активи. У загальній сумі усіх активів їхня частка є достатньо вагомою. Значення необоротних активів полягає у забезпеченні процесу виробництва, адже до їх складу входять засоби виробництва, будівлі для їх розташування тощо. Складовою необоротних активів є нематеріальні активи.

Згідно з Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи» – нематеріальний актив – немонетарний актив, який не має матеріальної форми, може бути ідентифікований і утримується підприємством з метою використання протягом періоду більше одного року (або одного операційного циклу, якщо він перевищує один рік) для виробництва, торгівлі, з адміністративними цілями або передачі в оренду іншим особам» [3].

Як відомо, результати творчої діяльності людей, які служать основою формування нематеріальних активів промислових підприємств, в сучасних умовах займають одне з провідних місць серед об'єктів обліку, а також цивільного й господарського права. Це пов'язано з посиленням їх впливу на розвиток виробництва послуг та здатністю приносити доходи. В економічній літературі результати творчої діяльності традиційно поділяють на дві основні галузі (сфери) прав: авторське право й промислова власність.

Згідно з визначенням Всесвітньої Конвенції про авторське право, підписаної в Женеві 6 вересня 1952 року і переглянутої в Парижі 24 липня 1971 року до авторських прав відносяться права на літературні, наукові й художні твори, а саме: письмові, музичні, драматичні, кінематографічні твори, твори живопису, графіки та скульптури [1, с.4]. Одразу зазначимо, що в сучасних умовах цей перелік значно розширився і вимагає відповідного врахування в законодавстві. У зв'язку з розширенням переліку об'єктивних результатів творчості (бо саме вони є об'єктами авторського та інших суміжних прав) виникла потреба в здійсненні їх наукової класифікації. Згідно статті 54 Конституції України, наприклад, за кінцевими результатами творчість розрізняється на наступні групи: технічна, художня, літературна, наукова, виробнича тощо.

За спрямованістю творчість можна умовно поділити на два основні види: духовна і наукова [2, с.5]. До першого виду відносять результати художньої, а до другого – результати науково-технічної творчості. Стаття 5 Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1991 року дає перелік творів, які є об'єктами авторського права. Однак і цей перелік є неповним. Проте це цілком законмірне явище, оскільки творчий процес породжує нові результати, які все більше впливають на всі сфери її життя.

В економічній і юридичній літературі існують певні відмінності в підходах до класифікації результатів творчості.

Так О. А.Підпригора й О.О.Підпригора (юридичний аспект) [2, с.6-7] вважають, що в сучасних умовах існують три види творчості. Першу групу (за видами творчості) вони називають духовною, але при цьому наголошують, що поняття «результати духовної творчості», як між іншим, і саме поняття «духовна творчість» в нашій спеціальній літературі не вживалося, оскільки слово «духовність» донедавна мало зовсім інший зміст – релігійний. Проте в сучасних умовах зміст цього поняття трансформувався та набув іншого значення.

Другу групу, на думку вищезазначених авторів, складають результати науково-технічної творчості. Оскільки науково-технічні досягнення сприяють підвищенню технічного рівня суспільного виробництва, його ефективності, продуктивності (з чим ми повністю погоджуємося), тому саме вони користуються особливо великим попитом на ринку науково-технічної продукції і має не менш важливе значення, ніж перша група.

І нарешті третя група об'єктів інтелектуальної власності, яку виділяють юристи – це засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товару й послуг, або іншими словами своєрідний товар, який сприяє збуту іншого товару.

Зазначений поділ, на наш погляд є досить вдалим, оскільки враховує основні властивості результатів творчості. Однак, ми схильні також вважати, що не варто повністю ігнорувати історичний зміст поняття «духовний». Ті ж автори вживають як розширювальне (уточнююче) поняття вислів «інші види творчої діяльності гуманітарного характеру» [2, с.6]. Можливо саме поняття «творча діяльність гуманітарного характеру» було більш вдалим.

Відповідно, згідно думки вчених економістів нематеріальні активи – це умовна вартість об'єктів промислової та інтелектуальної власності, а також права користування землею, водними та іншими природними ресурсами. До нематеріальних активів включають засоби, що не мають фізичних якос-

тей, але приносять підприємству прибуток чи створюють умови для його отримання.

Слід зазначити, що сучасна вітчизняна облікова практика стикається з новими реаліями, які вимагають відповідних підходів і пояснень не лише з боку управління методології обліку, а й з боку вищих законодавчих і юридичних органів. Зокрема, План рахунків, який має безпосереднє відношення до досліджуваних категорій, на нашу думку, повинен враховувати вже існуючі цивільно-правові акти у цій галузі, а також міжнародні угоди, зокрема Конвенції, згідно з якою було засновано Всесвітню організацію інтелектуальної власності (14.07.1967 р.). Категорії, визначені в Інструкції про застосування Плану рахунків, безумовно пов'язані з юридичним поняттям «прав на інтелектуальну власність», до яких згідно з Конвенцією про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності входять права на промислову власність, авторське право та нерозкрита інформація. Слід зазначити, що визначені Конвенцією права є лише складовою часткою тих категорій, які включаються до нематеріальних активів згідно П(С)БО 7 та Плану рахунків.

Якщо простежити розвиток вітчизняного законодавства у цій галузі, то можна відмітити наступне. Згідно Цивільного кодексу України до об'єктів інтелектуальної власності відносяться результати інтелектуальної діяльності, засоби індивідуалізації цивільного обороту, товарів або послуг та інші результати інтелектуальної діяльності й засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг. Якщо наявні такі об'єкти інтелектуальної власності, то логічним буде припущення, що існують і відповідні права на них, а отже, ці поняття мали б органічно співпадати, оскільки повинен бути логічний взаємозв'язок між юридичними і бухгалтерськими визначеннями односторонніх категорій.

Однак, як бачимо, законодавці України зайняли непослідовну позицію в цьому плані. Склад нематеріальних активів не відповідає ні визначенню міжнародної Конвенції, ні Цивільному кодексу України.

На наш погляд, такий поділ призводить до появи двозначності у трактуванні та створює умови для порушень. Що стосується інших груп, то ми відзначаємо їх позитивну деталізацію та досить аргументоване об'єднання за подібністю ознак.

Існує, ще один підхід до визначення «нематеріальних активів» в основу якого покладено використання поняття «немонетарний актив».

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 «Об'єднання підприємств» вказує, що «немонетарні активи – всі активи, крім кош-

тів, їхніх еквівалентів і дебіторської заборгованості у фіксованій (чи визначеній) сумі грошей».

Як бачимо, у законодавчих актах немає єдиного підходу, що є неприпустимим при стандартизації обліку. Крім того, склад нематеріальних активів встановлений нормативними документами, що регламентують організацію їхнього обліку може розширюватися в зв'язку з розвитком науки і техніки, адже вважати передбачений діючим законодавством перелік об'єктів незмінним неприпустима помилка. Навіть з огляду на передбачену можливість класифікувати нові об'єкти у вже існуючі групи, факт появи нових (таких, що не вписуються в жодне з передбачених групувань) не можна ігнорувати.

Список використаних джерел:

1. Интеллектуальная собственность (в 2 томах). Т.1. Авторское право и смежные права / Сост. и коммент. И.В.Попова; Под ред. Чигири В.Ф. – Мн.: Амалфея, 1997. – 459 с.
2. Підпригора О.А. Право інтелектуальної власності України: Навчальний посібник для студентів юридичних вузів і факультетів університетів/ О.А. Пирогова, О.О. Підпригора – К.: Юрінком Інтер, 1998. – 268 с.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи»// Затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 18 жовтня 1999 р. N 242

Науковий керівник: к.е.н., доцент Хаблюк О. А.

*Гуменюк Світлана,
студентка групи РКзм-52*

ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Для будь-якої економіки держави важливе значення в досягненні ефективності функціонування підприємств має раціональна організація здійснення розрахункових операцій. Прискорення оборотності грошових коштів, пошук резервів підвищення ефективності діяльності, обґрунтування прийняття управлінських рішень, моніторинг різних аспектів діяльності підприємства, доцільність нововведень – ось да-